

АНДРІЙ КУРКОВ
ЮРІЙ ВИННИЧУК

КЛЮЧІ МАРІЇ

Харків
«ФОЛІО»
2020

РОЗДІЛ 1

Жовтень 2019 року. Божі дороги годі збагнути. Випадкова кримська зустріч та її наслідки

Чорними археологами не народжуються. Ними стають. Іноді в темні часи, іноді у світлі. А іноді й у сірі, як нині. І хоча «сіре сьогодні» почалося не вчора, але Бісмарку, точніше — Олегові Качку, досі здавалося, що тільки вчора він уперше взяв до рук саперну лопатку і під керівництвом старшого товариша Адіка Маса зняв перший шар кам'янистої, розсипчастої землі над могилою тавра. «Стій, досить, тепер щіткою!» — скомандував тоді Адік, показуючи пальцем на півсферу черепа, що виглянула з-під землі. Адіків голос вирізнявся підлітковою дзвінкістю. Може, саме тому Адік намагався говорити тихо. Немов соромився власного голосу. Там же, в Криму, на прибережному камінні Гурзуфа, за день до розкриття могили тавра, удвох, як давні нерозлучні друзі, вони відсвяткували сорокаріччя Адіка. Як і належить, розпаливши в ущелині між камінням з викинутих морем і висушених південним сонцем трісок і дощок маленьке багаття, смажили на знайденому там-таки листку бляхи мідій. Пили дешеве біле вино, чекаючи, поки мідії від високої температури самі не розкриються і не закиплять зсередини. Чорноморські мідії солити не треба, вони і так солоні!

Хто-небудь коли-небудь так само «підсмажить» і «з'їсть» Олега Бісмарка й Адіка. Така ось дивна думка прийшла Олего-

ві до голови в ту підсвічену кримськими зірками іменинну для старшого товариша і наставника ніч. Як прийшла, так і пішла. Тільки викликала посмішку своєю очевидною недоладністю. Просто пожартувала. Слово «з'їсти» завжди мало багато значень, з яких головним незмінно залишалося «втамувати голод». Хоча і словосполучення «втамувати голод» теж мало багато значень, відтак заглиблюватися в пошуки правильного тлумачення думки, яка на мить відвідала його, не став. Він просто випив ще одну шклянку вина і зажував її гарячою мідією.

Олегові за два місяці до цієї зоряної кримської ночі гримнуло двадцять. Він був повен сил і невпевненості у своєму майбутньому. Ця невпевненість мовби заморожувала його енергію, стримувала, гасила, іноді викликаючи роздратування, іноді навіть легку депресію. А депресія зазвичай доводить людину до зашморгу або до Криму. Важких на підйом — до зашморгу, легких — до дзвону і блиску приморського життя. Бісмарк був не просто легким на підйом. Він був якнайлегшим. Ось і приїхав сюди розвіятися і забути про реальність. Літо, сонце, море, дівчата в купальниках — це далеко не повний набір ліків від депресії, які Крим завжди щедро, хоч і за гроші, пропонував кожному стражденному. Але того раннього вечора Олег зустрів поряд з ялтинською набережною не дівчину з Харкова або Сум, не яку-небудь свіжоприбулу білошкіру білявку, а Адіка, одесита, що приїхав сюди за «приємним і корисним». «Приємним», звичайно, було для нього саме перебування на ПБК, а «корисним» — чорна археологія, яка годувала Адіка, за його словами, вже років п'ятнадцять. Адіків погляд зупинився на Олегові, коли той пив каву з коньяком на терасі каварні у бічній вуличці поряд з набережною Ялти. «Чого сумуємо?» — запитав привітно Адік, сідаючи за столик з гальбою бельгійського пива.

Олег у той момент дійсно сумував. Він щойно приїхав, облаштувався в дерев'яному флігелі цегляного одноповерхового будинку за п'ять хвилин від моря. Розплатився з господарем, кинув речі і відразу поквапився на набережну вдихати йодистий озон. Але там, на набережній, замість звичної майже тваринної радості від сонця і моря на нього наринули тривожні думки про майбутнє, про те, що з вересня треба починати жити інакше, адже з вересня завжди починається або, принаймні, має починатися нове життя. Якщо воно не розпочалося з минулого вересня.

Надокучливі думки найкраще проганяти коньяком. Ціни на набережній кусалися, і ноги вивели Олега в провулок неподалік від готелю «Ореанда», в провулок, де він любляв бувати й раніше. Там, завдяки віддаленості від моря, коньяк ставав доступнішим, а кава, доволі поганенька, здавалася смачною і бадьористою. І ось разом зі словами «Чого сумуємо?», що прозвучали підлітковим дзвінким голосом, який дисонував з віком промовця, на стілець навпроти опустився чоловік з тонким, орлиним носом і веселими сірими очима, худий і довгорукий, у шортах і у футболці з обличчям Пушкіна і написом «Пушкінський Ліцей».

— Та не сумую я! — відповів Олег. — Щойно приїхав. Намагаюся отямитися після дороги.

І він кивнув на келих з коньяком.

— Сам приїхав? — здивувався чоловік, простягаючи руку. — Я — Адік, з Одеси.

— Олег Бісмарк, з Києва.

— Бісмарк? — здивувався Адік.

— Можна просто Олег, Бісмарк — це так, прізвисько...

— Ти що, німець?

— Ні, я азартний. І народився теж 1-го квітня.

— У день дурня?

— У день гумору.

— Ну, так, це краще. А що, Бісмарк був азартним?

— Ага, в казино любив ходити, коньяки пив.

— А-а! Тепер зрозуміло! — Адік промовисто опустив погляд на келих з бурштиновим напоєм. — А я ж подумав, що ти теж німець. Бо я — з бессарабських німців. За паспортом — Адольф, завдяки батькові. Він полюбляв казати «Гарне ім'я, воно ж не винне!» Але Адік — значно краще! І про Гітлера зі мною ніхто не жартує. Ну, а якщо ти такий азартний, як Бісмарк, то можу дещо запропонувати. Якраз для азартних.

— А що? — пожвавився Олег.

— Нічне шукання скарбів.

— Чому нічне?

— А щоб ніхто не бачив і ніхто не відібрав, якщо щось знайдемо.

— Так, цікаво! Але я сюди відпочити приїхав.

— Одне іншому не заважає. Вдень відпочиваєш, вночі шукаємо скарби.

Що знайшли вони тієї першої спільної червневої ночі в могилі тавра, яку, підсвічуючи ліхтариками, перегребли в чотири руки пальцями, пропускаючи через них увесь пісок, усі камінчики, усі грудки глини, а також кістки і кісточки, хребці й інші залишкові людські деталі, які сотнями років чинили опір спробам води і землі розчинити їх у собі, перетворити на живильний ґрунт? Начебто і нічого особливого! Ну, два десятки намистинок: перламутрових і керамічних — чи то справді з намиста, а чи з браслета або вервиці? І ще знайшли довгастий шматок іржавого заліза. Адік відразу поклав його собі до кишені. Сказав, що дасть раду з ним пізніше.

— Ну все, — повідомив йому тієї передсвітанкової години Адік. — Тепер можеш вважати себе археологом. Чорним археологом!

— «А хіба не краще «чорним шукачем скарбів»? — перепитав Олег, згадуючи першу розмову з Адіком у каварні.

— Шукач скарбів — звучить по-дитячому. А «чорний шукач скарбів» — двозначно. Ну, як, наприклад, темношкірий археолог. — розсміявся одесит. — То вже краще залишайся чорним археологом, як я. Адже світ чорно-білий. Білі археологи працюють на білій його стороні, чорні — на чорній. Головне, щоб вони не заважали одне одному!

Від тієї червневої кримської ночі минуло сім років. Олег Бісмарк опанував ази нічного шукання скарбів. Іноді він займався цим ділом навіть удень. Але у безлюдних місцях. Однак серйозно ставитися до цього заняття йому не вдавалося. Непогане хобі, але не більше. Для життя потрібні інші способи заробітку, з якими ніч можна присвятити не ходінню з металошукачем, а задоволенню, залучаючи міцний постконьячний сон. За усі ці сім років нічого реально цінного Олег не знайшов. Але монети, медальки, іржаві залишки шмайсерів часів Другої світової йому іноді попадалися і вирушали далі покупцям, яких він знаходив в інтернеті. Покупці були «дрібні», але ж і товар у нього теж вирізнявся доступністю і дешевизною. Торгівля таким товаром швидше скидалася на спорт, ніж на бізнес.

З Адіком вони іноді зустрічалися. Той приїжджав до Києва раз на півроку у справах і перед від'їздом зазвичай телефонував Олегові і запрошував його на вечерю, на велику, щедру вечерю в дешевій каварні. При зустрічах він майже нічого не розповідав про своє життя. Але під час останньої такої трапези, що відбулася в середині вересня, він несподівано і з очевидною гордістю оголосив Олегові, що через кілька тижнів стане киянином. Подробиці пообіцяв повідомити пізніше, тоді, коли «казка стане бувальщиною». Так і сказав.

Казка стала бувальщиною навіть швидше. Днів через десять Адік покликав Олега Бісмарка повечеряти до недешевого ресторану. Правда, не встиг Олег уважніше вивчити хитромудрі назви італійських страв, як Адік забрав з його рук меню і попросив довіритися його смаку.

— У тебе ж трудова книжка вдома? — запитав він хвилину за двадцять, накручуючи виделкою spaghetti primavera.

Олег, пережовуючи, кивнув.

— Завтра підеш оформлятися на роботу! У Софійський заповідник.

Співтрапезник трохи не вдавився. Закашлявся, прикриваючи рот долонею і дивлячись на Адіка водночас обурено і здивовано.

— Ким? Куди? — нарешті прокашлявшись, запитав Олег, і в його голосі прозвучав здоровий скептицизм.

— Черговим електриком! — на Адікових губах з'явилася самовпевнена посмішка.

— І на яку платню?

— Коли людина йде на роботу у святе місце, хіба вона думає про платню? Ти гадаєш, я пішов працювати у відділ культури київської мерії заради п'яти тисяч в місяць?

Олег Бісмарк раптом побачив у злегка примружених очах одесита відповіді на всі питання. Побачив, заспокоївся, кивнув і опустив погляд на охололі спагетті.

— Їж-їж, — підбадьорив його Адік. — Чорний археолог чорному археологові поганого не порадить.